

Методологічний підхід до оцінювання здатності національної економіки щодо забезпечення достатнього рівня оборонного потенціалу

Олег Семененко * ^{1 A}; Ігор Воронченко ^{2 D}; Ігор Москаленко ^{3 C};

Марина Абрамова ^{4 A}; Костянтин Харитонов ^{5 B}

^A Центральний науково-дослідний інститут Збройних Сил України, м. Київ, Україна

^B Генеральний штаб Збройних Сил України, м. Київ, Україна

^C Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського, м. Київ, Україна

^D Міністерство оборони України, м. Київ, Україна

Received: October 7, 2021 | Revised: October 18, 2021 | Accepted: October 30, 2021

DOI: 10.33445/sds.2021.11.5.13

Анотація

Забезпечення достатнього рівня оборонного потенціалу є одним із основних складових спроможності національної економіки країни до розвитку. Чітке розуміння співвідношень взаємозв'язків між елементами як оборонного потенціалу, так і економіки є запорукою підвищення ефективності ведення виваженої середньострокової та довгострокової державної політики. Тому авторами статті розкрито питання щодо висвітлення можливих підходів до оцінювання знатності національної економіки забезпечити достатній рівень оборонного потенціалу країни.

Особливої уваги автори приділили висвітленню питання щодо визначення рівня поточної напруженості економіки, з урахуванням поглядів залучених фахівців, що також надало можливість обґрунтувати межі виділення фінансового ресурсу на задоволення оборонних потреб відносно обсягів валового внутрішнього продукту країни.

Ключові слова: оборонний потенціал, національна економіка, напруженість економіки, секторальна модель національної економіки, оборонні витрати.

Постановка проблеми

Такі напрямки як “державна безпека” та “розвиток економіки” є нерозривні. Здатність економіки задовольняти потреби суспільства та бути рушійною силою для накопичення

фінансового ресурсу для задоволення, в тому числі, й оборонних потреб визначає її пріоритетну роль в існуванні держави як суб'єкту ринково-політичних відносин.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Сьогодні на державному рівні, на жаль, однозначно не визначено ані поняття оборонного потенціалу (ОП) держави, ані переліку його складових. У військово-політичній думці сформувався кілька точок зору щодо розкриття сутності та змісту оборонного потенціалу держави [1, 2, 3, 9, 10, 11, 12, 13]. Найбільш продуктивним видається підхід, який дозволяє

структурувати оборонний потенціал на основі багатолінійного та багаторівневого аналізу. Вперше таку методологічну основу дослідження сутнісних ознак оборонної могутності держави запропонував М. Табунов. Пізніше ця теза була розвинута у працях М. Іщука, О. Шахова, В. Смолянюка та інших. На основі цього підходу оборонний потенціал держави можна представити як

¹ * **Corresponding author:** доктор військових наук, професор, начальник відділу, e-mail: aosemenenko@ukr.net, ORCID: 0000-0001-6477-3414

² e-mail: aosemenenko@ukr.net, ORCID: 0000-0001-6074-2995

³ e-mail: aosemenenko@ukr.net, ORCID: 0000-0002-7822-6419

⁴ кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, e-mail: aosemenenko@ukr.net, ORCID: 0000-0001-7644-9988

⁵ e-mail: aosemenenko@ukr.net, ORCID: 0000-0003-1640-853X

сукупність потенціалів, розділених на групи за кількома самостійними основами:

1-а група – за філософсько-соціологічною основою. Згідно з нею, потенційна сукупна могутність країни і воєнна могутність держави розподіляється на матеріальний (військово-матеріальний) потенціал ідуховний (військово-духовний) потенціал;

2-а група – за загально-соціологічною основою. Це – географічний (військово-географічний) і демографічний (військово-демографічний) потенціал;

3-я група – за частково-соціологічною основою (царинами суспільного життя). До неї входять економічний (військово-економічний), соціальний (військово-соціальний), політичний (військово-політичний) і моральний (військово-моральний) потенціал;

4-а група – на основі системного, універсального функціонування: організаційний (військово-організаційний), управлінський (військово-управлінський), науковий (військово-науковий) потенціал.

Виклад основного матеріалу

Сьогодні з позицій військової науки ОП можна визначити як сукупність людських, матеріальних, військових, політичних та інших об'єктивно існуючих можливостей держави, а також як здатність мобілізувати і використовувати ці можливості для забезпечення обороноздатності країни, досягнення кінцевих цілей війни [1-4, 10-13]. У структурному відношенні ОП держави являє собою складну систему, елементи якої тісно пов'язані між собою, мають кількісні та якісні характеристики. Найважливішими елементами цієї системи є військовий, воєнно-економічний, науково-технічний, політичний, морально-психологічний потенціали.

Оборонний потенціал країни значною мірою залежить від політики держави, здатності її політичної системи мобілізувати і ефективно використовувати існуючі людські, матеріальні, фінансові та інші можливості країни в інтересах зміцнення її обороноздатності.

У багатьох країнах відбувається інтенсивне реформування воєнної економіки, причому найважливішим її результатом стало посилення взаємозв'язку між військовим і цивільним секторам економіки. Розробляються нові концептуальні підходи до воєнно-економічної діяльності. Наприклад, у США стали актуальними концепція переходу від спеціалізованої воєнно-економічної бази до "економічної бази для потреб оборони" і

концепція розвитку "військово-цивільної інтеграції" [3, 13], тощо.

Нажаль щодо чіткого визначення складових елементів та переліку субскладових національної економіки існує також певна розрізненість. Автори даної статті особливу увагу щодо визначення та взаємодії складових елементів національної економіки звернули на секторальну теорію:

первинний сектор (I) займається видобутком сировини для інших галузей. Це сільське господарство, рибальство, лісове господарство, мисливство та добувна промисловість. До нього також часто відносять діяльність, пов'язану зі збиранням, пакуванням, очищенням і переробкою сировини на місці;

вторинний сектор економіки (II) займається промисловою переробкою сировини на кінцеву продукцію, що готова до споживання. Тому до нього відносять переробну промисловість та будівництво. Вторинний сектор використовує сировину первинного сектора й виробляє на її основі продукцію, призначену для споживання, продажу або використання в інших галузях. Підприємства вторинного сектора зазвичай споживають багато енергії й потребують складних машин та технологій;

третинний сектор економіки (III) надає послуги як населенню, так і сприяє розвитку виробництва, підвищуючи його продуктивність. У зв'язку зі стрімким

зростанням та диференціацією сфери послуг у наш час деякі теоретики поділяють третинний сектор на два, а то й три. Власне до третинного сектора відносять установи, що постачають прямі нескладні послуги як для споживачів, так і для підприємств. Це роздрібна та гуртова торгівля, транспортні, житлово-комунальні послуги, догляд за дітьми, індустрія розваг;

четвертинний сектор (IV) пов'язаний з послугами для бізнесу: банківсько-фінансові, юридичні, інформаційні, страхові;

п'ятинний сектор (V) сприяє формуванню "економіки знань". До нього належать послуги населенню, що потребують особливо високого рівня кваліфікації персоналу: освіта, медицина, наукові дослідження та розробки, що необхідні для удосконалення виробництва. У розвинутих країнах третинний, четвертинний та п'ятинний сектори економіки найбільші за кількістю працюючих і зростають найшвидшими темпами.

Отже, різноманітність поглядів вчених як на складові елементи оборонного потенціалу так і на – національної економіки потребує їх узагальнення та реалізації у єдиному підході до оцінювання знатності національної економіки забезпечити достатній рівень оборонного потенціалу країни.

Під час визначення суті можливого підходу доцільно враховувати, що баланс між секторами економіки за часткою у валовому внутрішньому продукті (ВВП), а також за рівнем зайнятості населення залежить від рівня економічного розвитку країни або регіону. Оскільки рівень розвитку не однаковий, баланс між п'ятьма секторами економіки суттєво різниться як між різними регіонами світу, так і між країнами і навіть між територіями однієї країни. Наприклад, нині в економіці високорозвинутих країн Європи, США, Японії переважають третинний та четвертинний сектори. Цей етап розвитку називають постіндустріальним (інформаційним) суспільством (рис.1).

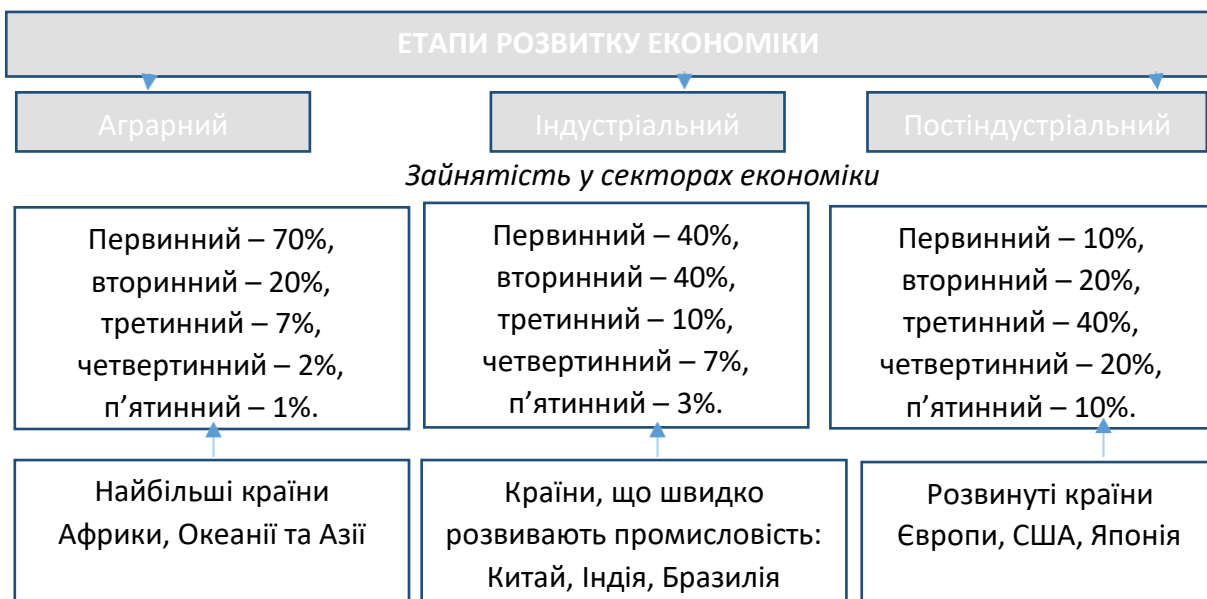

Рисунок 1 – Схематичне зображення можливих етапів розвитку національної економіки

При ньому в первинному секторі зайнятість скорочується до 10%, у вторинному – до 20%. Натомість у третинному та четвертинному секторах працює до 70% працездатного населення. Це стає передумовою для формування "економіки

знань". У первинному та вторинному секторах виробництво повністю механізоване та автоматизоване, тому в них попит на робочу силу спадає. Значна частина працюючих переходить у сферу послуг.

Постіндустріальне суспільство передбачає

виникнення інтелектуального класу, представники якого на політичному рівні виступають як консультанти, експерти або технократи. Центральною ознакою пост-індустріального суспільства є панування науки. Основними елементами цієї структури є університети, наукові інститути, науково-дослідні організації.

Необхідно враховувати, що оцінювання здатності національної економіки забезпечити достатній рівень оборонного потенціалу є одним із основних шляхів формування та забезпечення ведення виваженої державної довгострокової політики. Тому, **одним із можливих підходів** може бути виявлення та аналіз впливу структурних взаємозв'язків між I, II, III, IV та V та структурними елементами ОП (рис. 2) на основі розглянутої вище секторальної моделі національної економіки (СМНЕ), у якому:

1) визначити роль кожного структурного елемента СМНЕ (у відсотковому відношенні) у структурі ОП (100%);

2) визначити допустимі/граничні значення (у відсотках) СМНЕ та допустимі відхилення;

3) виокремити елементи, що можуть стимулювати та негативно позначатися на розвитку ОП у структурі СМНЕ та ввести можливі обмеження щодо їх врахування у майбутньому механізмі (алгоритмі, підході, методі).

Результатом подібних маніпуляцій повинно стати отримання функціонуючого механізму (алгоритму, підходу, методу) який у відсотковому співвідношенні може показати вміст складових I, II, III, IV та V у структурних елементах ОП ($ОП_1...ОП_n$). А також надати можливість (у відсотках) оцінити здатність національної економіки забезпечити достатній рівень ОП ($\sum ОП_m$). Тобто, реалізація даного підходу може дати відповіді на наступні важливі запитання:

а) яке необхідне відсоткове співвідношення між структурними елементами у системі ОП для досягнення нею достатнього рівня?

б) які субскладові I, II, III, IV та V мають

зв'язок зі змінами структурних елементів ОП, яке їх відсоткове співвідношення?

в) які структурні обмеження взаємозв'язків треба застосувати (обмежити їх дію) для можливого підвищення ОП?

г) яка поточна знатність I, II, III, IV та V (з урахуванням структурних обмежень) забезпечити визначений у обмеженнях (достатній) рівень $\sum ОП_m$.

Розроблення та впровадження такого механізму (алгоритму, підходу, методу) надасть можливість не тільки зрозуміти та визначити пріоритетні напрями фінансування складових ОП для досягнення максимального ефекту, але й дозволить виокремити шляхи їх надходження (субелементи складових I, II, III, IV та V).

Іншим можливим підходом щодо оцінювання здатності національної економіки забезпечити достатній рівень оборонного потенціалу є його реалізація з використанням рівняння балансу СМНЕ для I, II, III, IV та V (рис. 3).

Так як напрямок розвитку національної економіки в більшій мірі залежить від напрямку державної політики, тому ці значення не постійне та можуть змінюватися відповідно до сучасних ринкових потреб. (Наприклад, відповідно до статистичних звітів Міністерства економіки за 2020 рік відсоткове співвідношення становило: I – 14%; II – 28%; III – 33%; IV – 15% та V – 10%).

Тобто, відповідно до наявних обмежень розробити механізм (алгоритм, підхід, метод) оцінювання здатності національної економіки забезпечити достатній рівень ОП, у якому:

1) розрахувати суму повних витрат та валових доходів I, II, III, IV та V (встановити структурні обмеження);

2) розрахувати статистично необхідний рівень ОП (встановити структурні обмеження);

3) розрахувати отриманий основний та додатковий результати (можуть бути таблично-варіативно визначені відповідно до визначеної матриці результатів).

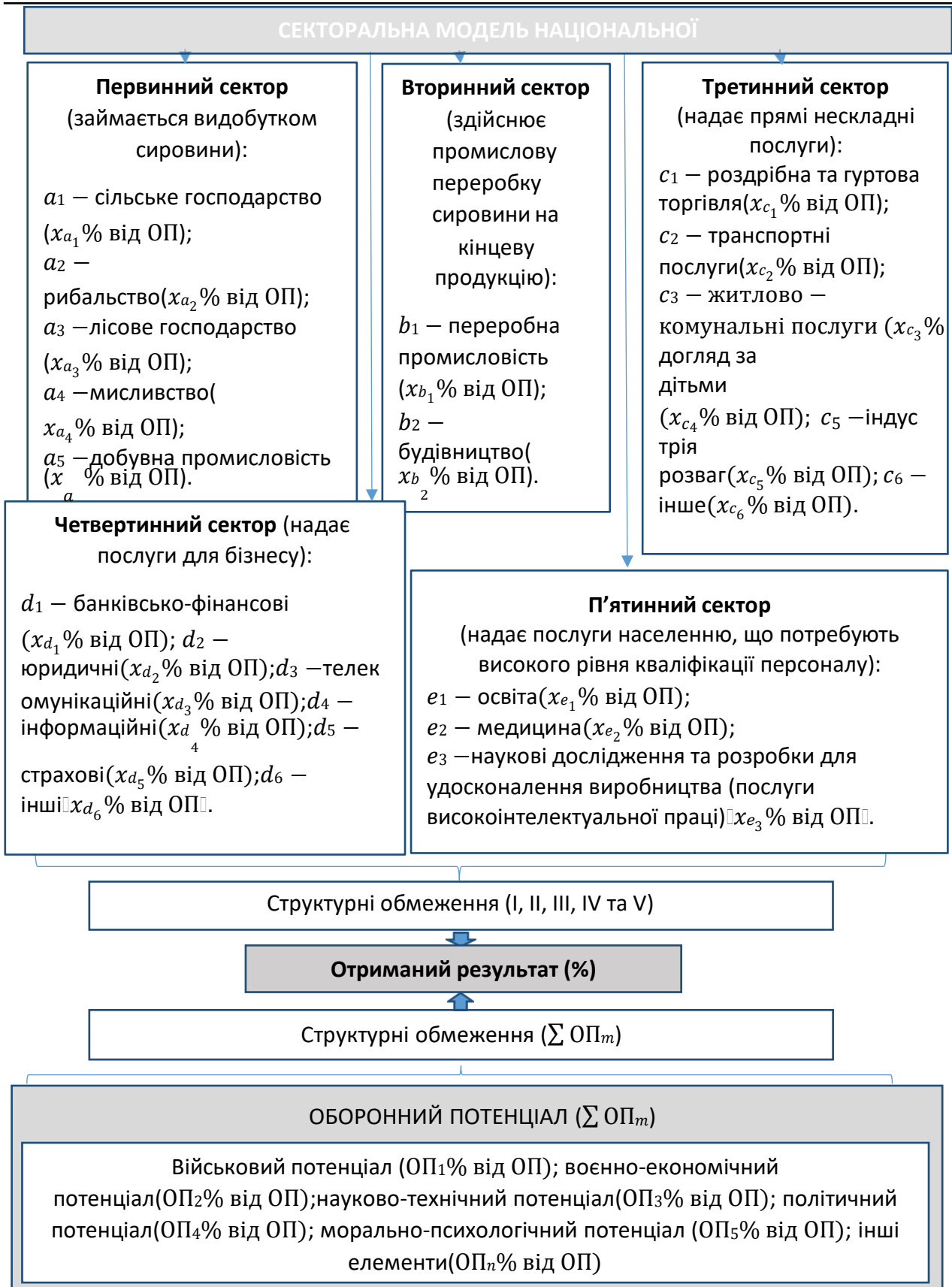

Рисунок 2 – Орієнтовне схематичне відображення оцінювання здатності національної економіки забезпечити достатній рівень оборонного потенціалу з урахуванням структурних взаємозв'язків (відсотковий аналіз)

Результатом повинно стати розроблення оборонного потенціалу, а й у коефіцієнтному вираженні визначає здатність національної економіки забезпечити достатній рівень оборонного потенціалу.

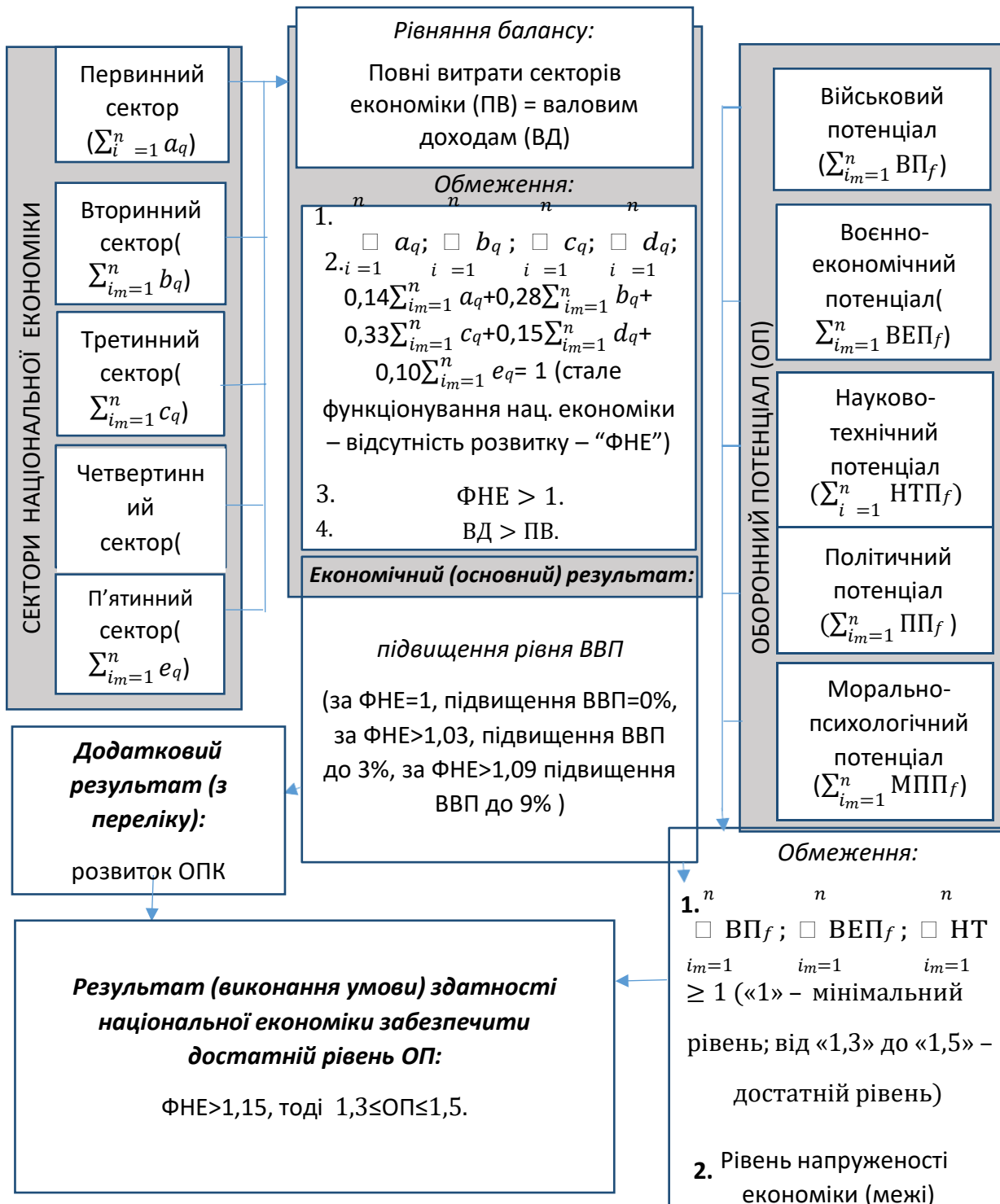

Рисунок 3 – Орієнтовне схематичне відображення оцінювання здатності національної економіки забезпечити достатній рівень оборонного потенціалу з урахуванням рівня розвитку національної економіки (коефіцієнтний аналіз)

Тобто, під час реалізації даного підходу можливо дати відповіді на наступні запитання:

а) чи є тотожними сторони балансового рівняння, як в цілому, так і за секторами, які є слабкі елементи системи СМНЕ?

б) чи виконуються визначені обмеження під час визначення можливого економічного ефекту діяльності СМНЕ?

в) яка вага складових ОП (коефіцієнтний принцип) відносно визначених цілей (у обмеженнях)?

г) який економічний результат від встановлених обмежень (наприклад, підвищення ВВП, що може провокувати, як додатковий результат – розвиток ОПК, тощо)?

д) який економічний результат та визначені (за коефіцієнтним принципом) обмеження стосовно умов здатності національної економіки забезпечити встановлений (достатній – за табличним принципом) рівень ОП?

Розроблення та впровадження такого механізму (алгоритму, підходу, методу) надасть можливість не тільки підвищити ефективність управління процесами національної економіки через підвищення рівня економічного результату, а й дозволить отримувати опосередкований (додатковий) результат, що має безпосередній вплив на підвищення ОП.

Одним із елементів обмежень у запропонованому підході є визначення рівня напруженості економіки. Урахування її рівня під час оцінювання здатності національної економіки щодо забезпечення достатнього рівня оборонного потенціалу є запорукою виявлення реального її поточного стану та визначення можливих наслідків (табл. 2).

Багато закордонних та вітчизняних фахівців притримуються думки, що оптимальним фінансуванням оборонних витрат є від 7 до 10% від ВВП у мирний час (даний підхід може бути використаний для доповнення переліку обмежень під час практичної реалізації вищенаведених рекомендацій). Це дозволить не тільки зупинити старіння техніки та інфраструктури секторів оборони та безпеки, а й – поліпшити ситуацію щодо можливостей підвищення рівня оборонного потенціалу країни.

Для підтвердження/спростування відповідних поглядів були залучені 7-м компетентних експертів. Відповідно до результатів отриманих за рахунок використання методу експертних оцінок (та поділу сектору оборони на дві складові: "оборона" та "безпека") визначено рівень напруженості економіки, що відповідає відповідним обсягам можливих витрат на задоволення оборонних потреб (табл. 1).

Таблиця 1 – Зведені дані щодо визначення та характеристики рівня напруженості економіки

Оборонні витрати (% від ВВП)	Складові оборонного сектору	Оборонні витрати, за складовими (% від ВВП)	Стан національної економіки	
			Експертна оцінка рівня напруженості	Рівень напруженості
3%	Оборона	2%	0,041	«слабкий»
	Безпека	1%		
4%	Оборона	2,5%	0,067	«слабкий»
	Безпека	1,5%		
5%	Оборона	3%	0,102	«незначний»
	Безпека	2%		
7%	Оборона	4,5%	0,158	«середній»
	Безпека	2,5%		
9%	Оборона	5,5%	0,278	«середній»
	Безпека	3,5%		

Оборонні витрати (% від ВВП)	Складові оборонного сектору	Оборонні витрати, за складовими (% від ВВП)	Стан національної економіки	
			Експертна оцінка рівня напруженості	Рівень напруженості
12%	Оборона	7,5%	0,357	«підвищений»
	Безпека	5%		
15%	Оборона	9,5%	0,392	«підвищений»
	Безпека	5,5%		
20%	Оборона	13%	0,501	«критичний»
	Безпека	7%		

На основі думок залучених фахівців економіки, що потребує починаючи з 11% (від 100% ВВП) висококваліфікованого управління фінансування оборонних витрат починається передкризовим станом економіки. «підвищений» рівень напруженості

Таблиця 2 – Зведені дані щодо визначених рівнів напруженості економіки (відповідно до думок залучених фахівців)

Межі рівнів напруженості	Рівень напруженості	Стисла характеристика можливих наслідків напруженості
0,080 – 0,100	«слабкий»	мають несуттєвий вплив, що виражається в уповільненні процесів економічного розвитку, зменшення торгово-економічного ефекту тощо;
0,101 – 0,130	«незначний»	порушення взаємозв'язків у загальній інфраструктурі національної економіки;
0,131 – 0,150	«обмежений»	підвищення податкових ставок; переорієнтація довго- та середньострокових курсів державної політики тощо;
0,151 – 0,300	«середній»	початок переорієнтації на режим воєнної економіки; можлива поява закритих циклів випуску продукції;
0,301 – 0,400	«підвищений»	розширення в армії економічних зв'язків виробничого характеру внаслідок ускладнення матеріально-технічної бази військ і необхідності здійснення трансформування озброєння й військової техніки, монтажу, демонтажу, ремонту як продовження процесу виробництва зброї, початого в оборонних галузях промисловості; зміна характеру економічної діяльності щодо споживання кінцевого військового продукту у зв'язку з удосконаленням цього процесу й необхідністю створення відповідних умов для організації поточного споживання, наукового управління ним; зміна співвідношення чисельності військовослужбовців бойових і обслуговуючих (зайнятих ресурсним забезпеченням) сил тощо;
0,401 – 0,500	«критичний»	поступове закриття підприємств ОПК; не конкурентоспроможність продукції військового призначення; заборгованість за виплатою грошового забезпечення; стрімка інфляція; різке підвищення зовнішнього та внутрішнього рівня державного боргу; в довгостроковій та середньостроковій перспективні невиконання Програм та Планів розвитку ЗС України; моральне та фізичне старіння інфраструктури тощо.

Є доцільним чітко розуміти відсоткове співвідношення між фінансуванням потреб оборони та безпеки. Відповідно до поглядів залучених фахівців щодо цього питання

область "підвищеного" рівня напруженості економіки сектору оборони починається на межі 33-38% фінансування, а безпеки – 60-65% (рис. 4).

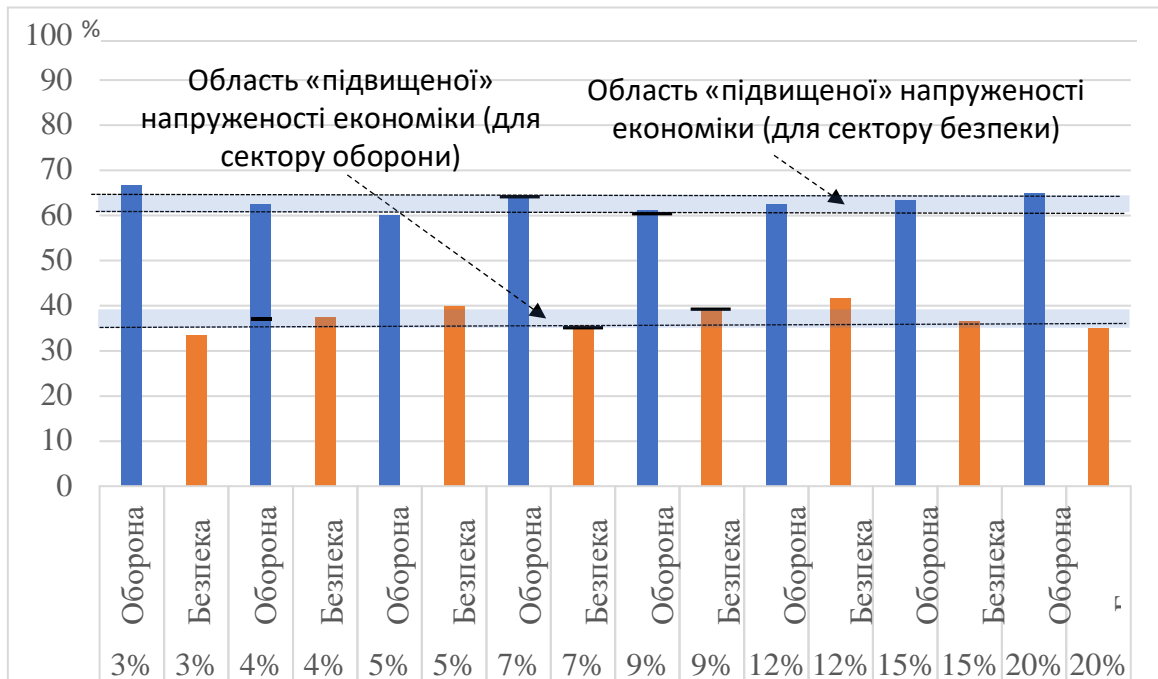

Рисунок 4 – Області "підвищеного" рівня напруженості для секторів безпеки та оборони

В нашому випадку середній рівень напруженості економіки (в умовах мирного часу) знаходиться у межах від 7 до 10% фінансування відповідних потреб від ВВП та гранично допустимими коефіцієнтами експертних оцінок: 7% – 0,158; 9% – 0,278 (рис. 5).

Особливої уваги доцільно приділити отриманню необхідного рівня економічного результату (наприклад, збільшення ВВП до визначеного рівня) та визначення його впливу на додатковий результат (наприклад, підвищення фінансування ОПК, тощо). Також є можливим розроблення коефіцієнтної шкали виконання умов забезпечення здатності національної економіки забезпечити достатній рівень ОП (в нашому випадку орієнтовні межі: $1,3 \leq$ достатній рівень ОП $\leq 1,5$).

Але незважаючи на всі критерії, що висувають до "оцінювання", саме – "забезпечення" є головним привілеєм. Так як однією із умов підвищення здатності

національної економіки забезпечити достатній рівень оборонного потенціалу є зростання ролі науки і техніки вже сьогодні. Нині науково-технічний потенціал став одним із ключових елементів ОП держави. Дослідження науково-технічного потенціалу ускладняється через специфічні особливості його розвитку. Річ у тім, що відсутній прийнятний єдиний критерій оцінювання загального рівня науково-технічного розвитку. У загальному вигляді науково-технічний потенціал, як елемент ОП, можна оцінити можливістю країни зі створення якісно нового озброєння з використанням новітніх наукових досягнень і передових технологій. Науково-технічний потенціал визначається не тільки загальним рівнем розвитку науки і техніки, а й його структурою, а також здатністю технічної бази до освоєння новітніх науково-технічних досягнень. Створення сучасних складних систем зброї вимагає широкого розгортання НДДКР в цілому переліку галузей знань і високого

технологічного рівня виробничої бази. Важливими кількісними показниками оцінки науково-технічного потенціалу слугують масштаби і структура проведених НДДКР, чисельність і рівень підготовки наукових і інженерно-технічних кадрів, матеріально-технічна база наукових досліджень. На жаль, Україна протягом останніх 10-ти років на

розвиток науки виділяє достатньо обмежені фінансові ресурси, фінансування військової науки взагалі до 2015 року перебувало в критичному стані, тільки реальні військові загрози з боку Росії розкрили катастрофічний стан науково-технічної складової оборонної сфери держави.

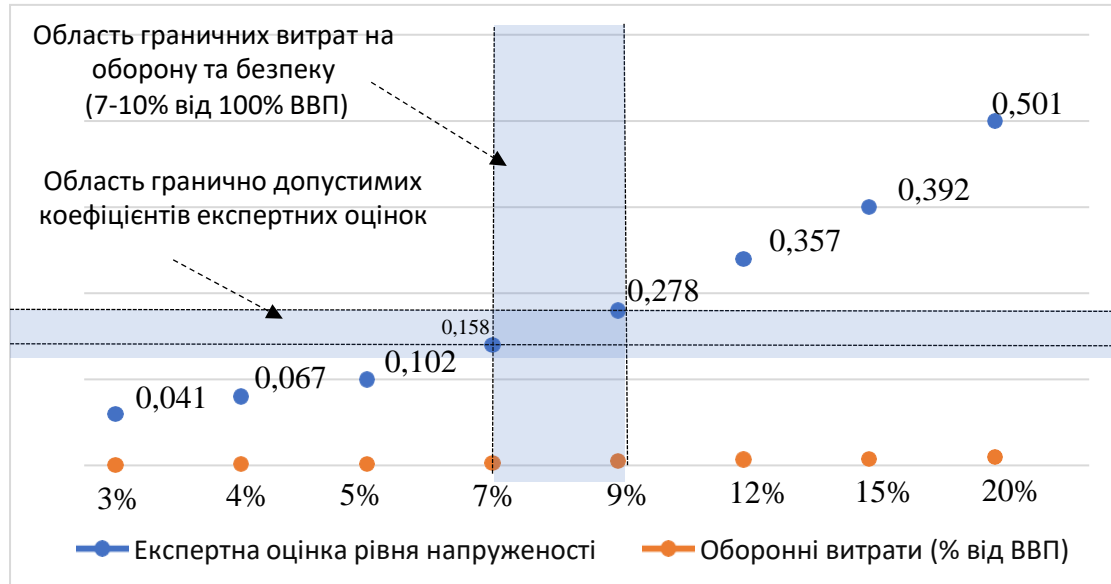

Рисунок 5 – Области гранично допустимих коефіцієнтів експертних оцінок (за умов мирного часу)

Отже, спостерігається явна тенденція до деіндустріалізації країни, відбуваються несприятливі зміни у структурі промислового виробництва: різке зменшення в ньому частки обробної промисловості і значне збільшення частки сировинних секторів, які неминуче призводять до ослаблення

матеріальної бази обороноздатності країни, а в довгостроковій перспективі можуть створити критичну ситуацію з точки зору забезпечення спроможності національної економіки задовольняти потреби оборонного сектору.

Висновки

Тому є доцільним, на основі запропонованих вищенаведених підходів не тільки чітко визначити складові ОП і національної економіки, силу їх взаємозв'язків, оцінити здатність національної економіки забезпечити

достатній рівень оборонного потенціалу, а й з урахуванням набутого досвіду розробити чіткий алгоритм мінімізації впливу дестабілізуючих внутрішньо зв'язкових процесів між можливостями національної економіки та оборонними потребами.

Список використаних джерел

- Семененко О. М., Бойко Р. В., Водчиць О. Г., Добровольський Ю. Б., Бердочник Д. В., Ярошенко А. В. Основні методологічні аспекти воєнно-економічного забезпечення обороноздатності держави: теорія та практика. *Системи обробки інформації: щокварт. наук.-тех. журн.* Харків: ХНУПС, 2017. № 3 (51). С. 165–175.

2. Викулов С. Ф. Методология оценки оборонного и военно-экономического потенциалов государства / Центральный экономико-математический институт РАН. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/metodologiya-otsenki-oboronogo-i-voenno-ekonomicheskogo-potentsialov-gosudarstva/viewer> (дата звернення: 22.05.2019).
3. Хрусталёв Е. Ю. Оборонный потенциал России в контексте современной международной конкуренции и глобализации. – URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/oboronnyy-potentsial-rossii-v-kontekste-sovremennoy-mezhdunarodnoy-konkurentsii-i-globalizatsii> (дата звернення: 22.07.2019).
4. Семененко О. М., Корнийчук С. П., Бокий В. Г., Каблуков О. А. Современные особенности военно-экономического обеспечения и оценки необходимого уровня обороноспособности Украины // SDirect 24 – Safety, Society, Science. 2020. № 2 (12). Р. 51–76. URL: <https://www.sdirect24.org/kopia-nato-deep-no-13>
5. Радвик Б. Военное планирование и анализ систем сокр. перевод с англ. В. Базарова, Л. Какунина, К. Трофимова под ред. А. М. Пархоменко Москва: Воениздат, 1972. 477 с.
6. Жуков Г. П., Викулов С. Ф. Военно-экономический анализ и исследование операций. Москва: Воениздат, 1987. 440 с.
7. Леонтьев В. В. Межотраслевая экономика. Москва: ОАО «Издательство «Экономика», 1997. 479 с.
8. Актуальні проблеми реалізації політики національної безпеки України в оборонній сфері. Вип. 27 / За заг. ред. В. П. Горбуліна. – К.: ДП “НВЦ “Євроатлантикінформ”, 2006. – 192 с.
9. Проскурин С. А. Обороноспособность в системе национальной безопасности страны. *Военная мысль*. 1992. № 1. С. 59 - 61.
10. Табунов Н. Д. Оборонная мощь страны: сущность и структура. *Коммунист Вооруженных Сил*. 1982. № 7. С. 18 – 25.
11. Шахов А. Н. Политический потенциал оборонной мощи государства. М.: ГА ВС, 1992. – 148 с.
12. Потенціали співробітництва України з ЄС у сфері безпеки. Центр досліджень армії конверсії та роззброєння для фонду Конрада Аденауера. URL: https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=3c38095e-4b0b-26e6-380a-7c3aa6ec671e&groupId=252038
13. Tkach, M. (2020). Patterns of development of national power: historical experience of the world states. *Political Science and Security Studies Journal*, 1(1), 40–48. DOI: 10.5281/zenodo.4256820
14. Смолянчук В. Ф. Військова могутність України: Теоретико-методологічні засади формування та розвитку (політологічний аналіз досвіду 1990-х років): Монографія. – Київ; Ірпінь: ВТФ „Перун”, 2000. – 448 с.
15. Ткач І. М., Новіков Е. Б. Методи економічних досліджень : навч. посіб. – К. : НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2015. – 184 с. ISBN 978-617-7187-00-3

Методологический подход к оценке способности национальной экономики обеспечить достаточный уровень оборонного потенциала

Олег Семененко* ^{1 A}; Игорь Воронченко ^{2 D}; Игорь Москаленко ^{3 C};
 Марина Абрамова ^{4 A}; Константин Харитонов ^{5 B}

* Corresponding author: ¹ доктор военных наук, старший научный сотрудник, начальник отдела, e-mail: aosemenenko@ukr.net, ORCID: 0000-0001-6477-3414

² e-mail: aosemenenko@ukr.net, ORCID: 0000-0001-6074-2995

³ e-mail: aosemenenko@ukr.net, ORCID: 0000-0002-7822-6419

⁴ кандидат экономических наук, старший научный сотрудник, e-mail: aosemenenko@ukr.net, ORCID: 0000-0001-7644-9988

⁵ e-mail: aosemenenko@ukr.net, ORCID: 0000-0003-1640-853X^A Центральный научно-исследовательский институт Вооруженных Сил Украины, г. Киев, Украина^B Генеральный штаб Вооруженных сил Украины, Киев, Украина^C Национальный университет обороны Украины имени Ивана Черняховского, Киев, Украина^D Министерство обороны Украины, г. Киев, Украина

Аннотация

Обеспечение достаточного уровня оборонного потенциала является одной из основных составляющих возможности национальной экономики страны к ее развитию. Четкое понимание отношений взаимосвязей между элементами как оборонного потенциала, так и экономики является залогом повышения эффективности ведения взвешенной среднесрочной и долгосрочной государственной политики. Поэтому авторами статьи раскрыты вопросы возможных подходов к оценке значности национальной экономики обеспечить достаточный уровень оборонного потенциала страны.

Особое внимание авторы уделили освещению вопроса определения уровня текущей напряженности экономики, с учетом взглядов привлеченных специалистов, что также предоставило возможность обосновать границы выделения финансового ресурса на удовлетворение оборонных потребностей относительно объемов валового внутреннего продукта страны.

Ключевые слова: оборонный потенциал, национальная экономика, напряженность экономики, секторальная модель национальной экономики, оборонные расходы.

Methodological approach to assessment of the ability of the national economy to provide a sufficient level of defense potential

**Oleh Semenenko * ^{1 A}; Igor Voronchenko ^{2 D}; Igor Moskalenko ^{3 C};
Marina Abramova ^{4 A}; Konstantin Kharitonov ^{5 B}**

* **Corresponding author:** ¹ Doctor of Military Sciences, Senior Researcher, Head of Department, e-mail: aosemenenko@ukr.net, ORCID: 0000-0001-6477-3414

² e-mail: aosemenenko@ukr.net, ORCID: 0000-0001-6074-2995

³ e-mail: aosemenenko@ukr.net, ORCID: 0000-0002-7822-6419

⁴ Candidate of Economic Sciences, Senior Researcher, e-mail: aosemenenko@ukr.net, ORCID: 0000-0001-7644-9988

⁵ e-mail: aosemenenko@ukr.net, ORCID: 0000-0003-1640-853X

^A Central Research Institute of the Armed Forces of Ukraine, Kyiv, Ukraine

^B General Staff of the Armed Forces of Ukraine, Kyiv, Ukraine

^C National University of Defense of Ukraine named after Ivan Cherniakhovskiy, Kyiv, Ukraine

^D Ministry of Defense of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract

Ensuring a sufficient level of defense potential is one of the main components of the country's national economy's ability to develop. Understanding of the relationship between the elements of the defense potential and economy is the key of balanced medium and long-term state policy improvement. Therefore, the authors of the article highlighted possible approaches to assessing the nobility of the national economy to ensure a sufficient level of the country's defense potential.

The authors paid special attention to highlighting the issue the current tension level determining of the economy, based on results of views attracted specialists, and also made it possible to substantiate the boundaries of the financial resources allocation of defense needs meeting in relation to the country's gross domestic product volume.

Keywords: defense potential, national economy, economic tension, sectoral model of national economy, defense expenditures.

References

1. Semenenko O.M., Boyko R.V., Vodchyts O.G., Dobrovolsky Yu. B., Berdochnyk D.V., Yaroshenok A.V. (2017). Basic methodological aspects of military-economic support of the state's defense capabilities: theory and practice. *Information processing systems: quarterly*. Scientific and technical magazine. Kharkiv: KhNUPS, 2017. № 3 (51). Pp. 165–175. [in Ukrainian]
2. Vikulov S. F. Methodology for assessing the defense and military-economic potentials of the state / Central Economic and Mathematical Institute of the Russian Academy of Sciences. Available from: <https://cyberleninka.ru/article/n/metodologiya-otsenki-oboronogo-i-voenno-ekonomicheskogo-potentsialov-gosudarstva/viewer> (date of application: 22.05.2019). [in Russian]
3. Khrustalev E. Yu. Defense potential of Russia in the context of modern international competition and globalization. – Available from: <https://cyberleninka.ru/article/n/oboronnyy-potentsial-rossii-v-kontekste-sovremennoy-mezhdunarodnoy-konkurentsii-i-globalizatsii> (date of application: 22.07.2019). [in Russian]
4. Semenenko O.M., Korniychuk S.P., Boki V.G., Kablukov O.A. Modern features of military-economic support and assessment of the required level of defense capability of Ukraine // *SDirect 24 – Safety, Society, Science*. 2020. № 2 (12). P. 51–76. Available from: <https://www.sdirect24.org/kopia-nato-deepno-13> [in Ukrainian]
5. Radwick B. Military planning and systems analysis abbr. translation from English. V. Bazarov, L. Kakunin, K. Trofimov, ed. A.M. Parkhomenko Moscow: Military Publishing, 1972. 477 p. [in Russian]
6. Zhukov G. P., Vikulov S. F. Military-economic analysis and operations research. Moscow: Military Publishing, 1987. 440 c. [in Russian]
7. Leont'ev V. V. Interbranch economics. Moscow: JSC "Publishing House" Economics", 1997. 479 p. [in Russian]
8. Current problems of implementation of Ukraine's national security policy in the defense sphere. Vip. 27 / For the head. ed. V.P. Gorbulin. Kyiv: Euroatlanticinform Scientific and Production Center, 2006. – 192 p. [in Ukrainian]
9. Proskurin S. A. (1992). Defense in the national security system of the country. *Military thought*. 1992. № 1. P. 59 – 61. [in Russian]
10. Tabunov N. D. (1982). Defense power of the country: essence and structure. *Communist of the Armed Forces*. № 7. P. 18 – 25.
11. Shakhov A. N. The political potential of the state's defense power. Moscow: GA VS, 1992. – 148 p. [in Russian]
12. Potentials of Ukraine's cooperation with the EU in the field of security. Army Conversion and Disarmament Research Center for the Konrad Adenauer Foundation. Available from: https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=3c38095e-4b0b-26e6-380a-7c3aa6ec671e&groupId=252038
13. Tkach, M. (2020). Patterns of development of national power: historical experience of the world states. *Political Science and Security Studies Journal*, 1(1), 40–48. DOI: 10.5281/zenodo.4256820 [in Ukrainian]
14. Smolyanyuk V. F. Military power of Ukraine: Theoretical and methodological principles of formation and development (political analysis of the experience of the 1990s): Monograph. Kyiv; Irpen: WTF "Perun", 2000. – 448 p. [in Ukrainian]
15. Tkach I. M., Novikov E. B. methods of economic research: textbook. way. Kyiv, 2015. – 184 p. ISBN 978-617-7187-00-3 [in Ukrainian]